

Vatandaş Türkçe Konuş Kampanyalarından Kürt Tilkisi Ermeni Koyununa

— Sami Biber · 04 Kasım 2022

"VATANDAŞ TÜRKÇE KONUŞ !" KAMPANYALARINDAN KÜRT TİLKİSİ, ERMENİ KOYUNUNA...---1. BÖLÜM--

Türkiye topraklarında ilk kez " Vatandaş Türkçe Konuş !" Kampanyasını 13 Mayıs 1277 tarihinde Karamanoğlu Mehmet Bey'in "Bugünden sonra divanda, dergâhta ve bargâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmayacaktır." Fermanı ile başlattığı kabul edilir.

Bu, aslında yanlış bir inanıştır çünkü bu fermanı yayınlayan Karamanoğlu Mehmet Bey değil, Anadolu Selçuklu tahtında sadece 57 gün kalabilen Gıyaseddin Siyavuş'tur. (Daha çok Cimri adıyla tanırız onu.) Ama bizde bazı inanışları değiştirmek neredeyse imkansız olduğundan ve dahi her nedense Karamanoğullarının saf kan Türk, Osmanlıların ise Türk düşmanı olduğu şeklindeki saçmasapan bir inanç sebebiyle Karamanoğullarını yüceltmek adına böyle bir inanç geliştirildiğini kimselere anlatamazsınız.

Neyse.. Ana konumuz bu değil. Ana konumuz, ülkemizde zaman zaman ortaya çıkan " Vatandaş Türkçe konuş !" kampanyalarıdır. Bir de Kürt Tilkisi, Ermeni Koyunu meselesi var tabii ki.

*****

Osmanlı Devletinin artık yıkılmaya yüz tuttuğu dönemlerden günümüze kadar zaman zaman bu topraklarda " Vatandaş Türkçe Konuş !" Kampanyaları yapılmıştır.

Son günlerde özellikle sosyal medyada yine böyle bir kampanya başlatıldığını görmekteyiz.

O halde gelin en başından başlayalım.

1908 Yılında Meşrutiyet ikinci kez ilan edildi ve Osmanlı Parlamentosu yeniden çalışmalarına başladı. Bu arada da bazı azınlık milletvekilleri meclisten çıkacak kanunların yerel dillerle de neşr edilmesini istediler zira mesela Rum köy ve kasabalarında Türkçe bilmeyen insanlar çoktu. Türkçe bilmedikleri için kanunların içeriğini anlamamakta, bu yüzden de farkında olmadan suç işlemekteydiler.

Evet... Bu isteğin en şiddetli savunucusu Rum milletvekili Yorgo Boşo'ydu. Onun bu isteğine en şiddetle karşı çıkan ise Ziya Gökalp'tı.

Türkçülüğün Babası sayılan Ziya Gökalp, Boşo'nun bu isteğini vatan hainliği ile eşdeğer görmekteydi. Hatta öyle ki özlediği vatani tasvir eden " Vatan" adlı şiirinde Boşo'ya olan nefretini şöyle dile getirmişti:

Bir ülke ki toprağında başka ilin gözü yok,
Her ferdinde mefkure bir lisan âdet, din birdir.
Meb'üsânı temiz, orda Boşolar'ın sözü yok,
Hududunda evlatları seve seve can verir;
Ey Türkoğlu, işte senin orasıdır vatanın!

Evet... İşin ilginç yanı ülkedeki tüm insanları Türkçe konuşmaya davet eden Ziya Gökalp, yazdığı bu şiirin örnek olarak sunduğum şu beşliğinde bile bir sürü Türkçe olmayan kelime kullanmıştı: "Ferd , mefkure, lisan, adet, mebusan, hudut, evlat..." Bunların hiç biri öz Türkçe kelimeler değildi.

Daha da komiğini söyleyeyim:

Gerçek manada öz Türkçe olan bir metinden hiç kimse hiç bir şey anlamıyordu. (O günlerde be bu günlerde de)

Orhun Yazıtları öz Türkçeydi ve mesela şöyle bir şeyler deniyordu:

" Üze kök tenri asra yagız yer kılindakta ekin ara kişi oğlu kılınmış kişi oğlınca üze eçüm apam Bumın kagan İstemi kagan olurmuş olurupan Türük bodunıñ ilin törüsin tuta birmiş iti birmiş dört bulun kop yagi ermiş sü sülepen dört bulundakı bodunug kop almış kop baz kılmış başlıgıg yüküntürmiş tizligig sökürmiş ... "

Evet.. Öz Türkçe olan bu metinden hiç kimse bir şey anlamıyordu. Türkiye'de " Vatandaş Türkçe konuş!"

Diyenlerin hiç biri yukarıdaki metindeki gibi öz be öz bir Türkçe ile konuşmuyordu. Öz Türkçe'nin en hızlı savunucuları bile öz Türkçe olan "Üze kök tenri asra yagız yer kılındukta" demiyor sonradan icad edilmiş bir Türkçe ile "Üstte mavi gök altta kara toprak yaratıldığında" Diyordu.

Öz Türkçe konuşan bir Uygur Türkü ile " Vatandaş Türkçe konuş!" diyerek insanları Türkçe konuşmaya davet eden bir Türkiye Türk'ü, arada tercüman olmadan konuşup anlaşıyordu. (Halen de öyledir.)

Ziya Gökalp ve onunla aynı düşünce yapısında olan kişiler sadece günlük konuşma hayatında değil dinî alanda bile kullanılan dilin Türkçe olmasını istiyorlardı. Şöyle ki:

Bir ülke ki camiinde Türkçe ezan okunur,
Köylü anlar manasını namazdaki duânın.
Bir ülke ki mektebinde Türkçe Kur'ân okunur.
Küçük büyük herkes bilir buyruğunu Hüdâ'nın.
Ey Türkoğlu, işte senin orasıdır vatanın!

Bu beşliğinde de " Mana, mekteb, hüda " gibi öz Türkçe olmayan kelimeler kullanmış olmasına rağmen Ziya Gökalp yine de ezan ve Kur'anın bile Türkçe okunmasını istiyordu.

Biz işte bu döneme I. " Vatandaş Türkçe Konuş !" Kampanyası diyelim ve devam edelim.

"Vatandaş Türkçe Konuş !" Kampanyasının ikincisi 1928 yılında başlatıldı.

Evet... Bazı vatandaşlarımız 1 Kasım 1928'de alfabemizin değiştirilmesiyle dilimizin de değiştiğini iddia ederler ki bu doğru değildir. Dilimizdeki değişme daha sonraki yıllarda gerçekleşen dil inkılabıyla olmuştur. (O kısma geleceğiz ileriki bölümlerde)

Evet... Henüz harf inkılabı yapılmadan önce 13 Ocak 1928'de Darü'lfünûn Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti, ülkede yaşayan özellikle azınlıkların mutlaka Türkçe konuşmaları gerektiğini, bilhassa umumi yerlerde kendi aralarında bile olsa Türkçeden başka lisan kullanmamaları gerektiğini ve hatta devletin bu konuda bu vatandaşları zorlaması gerektiğini bildirdi. Ancak bu iş bir bildiri ile kalmadı.

Kendi aralarında bile Türkçeden başka dille konuşan insanlara baskı yapılmaya, ağız burun dövülmeye, yabancı gazete okuyanların ellerinden gazeteleri alınıp yırtılmaya başlandı. Bu arada bazı gençlerin, borçlu oldukları azınlık esnaflarını " Bu şerefsiz Türkçe konuşmuyor." Diyerek ağız burun dövdükleri de oluyordu.

Bu ikinci kampanyada hedef kitle Rum, Ermeni ve özellikle Osmanlı Devleti kendilerine 1492'de kucak açıp İspanyol zulmünden kurtardığı halde halen anadil olarak İspanyolca kullanan hain Yahudilerdi ve

söylemeye gerek yok arada Kürtçe konuşan vatandaşlar da dayak ve baskıdan nasiplerini alıyorlardı.

Bu ateşli kampanyanın ateşi yavaş yavaş sönerek 1933 yılına kadar devam etti.

1932'de Türk Dil Kurumunun kurulması ve bu kurumun kuruluş amacının Türkçeyi yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmak olarak açıklanması " Vatandaş Türkçe Konuş !" kampanyası destekçilerinin durulmasına sebep olmuştu zira artık konuya devlet el atmış görünüyordu.

Ancak 1933'de öyle bir şey oldu ki Türkiye'de yer yerinden oynadı adeta. Yer yerinden oynarken de Üçüncü " Vatandaş Türkçe Konuş" Kampanyası başladı.

22 Şubat 1933'de İstanbul'da faaliyet gösteren Vagon-Li adlı ve Fransızlara ait bir demiryolu şirketinin müdürü olan Jannoni, bir Türk memur olan Naci Bey'e, telefonda Türkçe konuştuğu için 25 Kuruş para ve 15 Gün işten uzaklaştırma cezası verdi.

Müdür Jannoni " Bu şirketin kurallarına göre şirkette Fransızcadan başka dil kullanamazsınız." Derken Naci Bey " Burası Türkiye. Türk topraklarında istediğim her yerde Türkçe konuşurum. Siz bunu men edemezsiniz" Diyordu.

Olay önce gazetelere yansıdı. Peyami Safa ve Cahit Arif gibi yazarlar olayı şiddetle protesto eden yazılar yazdılar.

Derken efendim 25 Şubat 1933'de Dar'ülfünûn Talebe Cemiyeti ve Milli Türk Talebe Birliğine mensup gençler önce Vagon- Li şirketinin Beyoğlu ve Karaköy'deki binalarına saldırıp binalarda bulunan Atatürk resimleri dışında her ne varsa tahrip ettiler.

Ancak asıl korkuyu Beyoğlu yaşadı.

Beyoğlu'na çıkan göstericiler, nerede yabancı dille yazılmış bir tabela görseler indirdiler.(Bu tür tabelaların en fazla olduğu yerin Beyoğlu olduğunu söylemeye gerek yok sanırım.) Üzerinde yabancı dille yazılmış tanıtım ya da reklam yazısı bulunan bütün vitrin camlarını yerle bir ettiler.

Bütün bu eylemler yapılırken slogan yine " Vatandaş Türkçe Konuş !" idi.

Bu eylem sonrasında vatandaş Türkçe konuşmaya başladı mı peki?

İleride de göreceğimiz gibi 1960'larda bile böyle bir kampanya düzenlendiğine göre hayır.. Ama yine de tarihimize Vagon-Li olayı olarak geçen bu olayın büyük bir faydası oldu: İşte bu olaydan sonra Mustafa Kemal Atatürk, Demiryollarımızı millileştirdi.

*****

Biliyorum Kürt Tilkisi ve Ermeni Koyununu merak ediyorsunuz. Az daha sabır. İlerleyen bölümlerde oraya da geleceēiz.